

PEDAGOGIK QOBILIYATLAR

Xurramova Sayxuna va Yo'ldosheva Muxlisa

Termiz davlat pedagogika instituti

Kimyo yo'nalishi 1- bosqich talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagoglardagi qobiliyatlar ,ularning turlari ,o'qituvchining pedagogik takti masalasi ,bolalar uchun qilayotgan ishlarida namuna va o'rnak bo'la olish qobiliyatlarini bilib olishingiz mumkin.

Kalit so'zlar: Pedagogik qobilyat,Didaktik,perseptiv ,avtoritar qobilyat,xayol,kommunikativ qobiliyatlar

Pedagogik faoliyatdagi muhim jihatlardan biri bu pedagogik qobilyatlardir.Pedagogik qobilyat -- bu qobilyat turlaridan biri bo'lib,kishining pedagogik faoliyatga yaroqliligini v ashu faoliyat bilan muvaffaqiyatli shug'ullana olishini aniqlab beradi.

1.Didaktik qobiliyatlar .Bu bolaga o'quv materialini aniq va ravshan tushuntirib,oson qilib yetkazib berish,bolalarda fanga qiziqish uyg'otib,ularda mustaqil faol fikrlashni rivojlantira oladigan qobiliyatdir. Didaktik qobilyatga ega bo'lgan o'qituvchi zarurat tug'ilganda qiyin o'quv materialini osonroq,murakkabrog'ini soddaroq, tushunish qiyin bo'lganini tushunarliroq qilib,o'quvchilarga moslashtirib yetkazib bera oladi. Ana shunday pedagogik qobilyatni aniqlash uchun psixolog N.Gonobolin juda qulay test tavsiya etadi.Bu testga ko'ra bilish xarakteridagi matnda o'qituvchining fikri bo'yicha ayrim sinf o'quvchilari uchun qiyin deb hisoblangan qismlarni alohida ko'rsatib,nima uchun bu qismlarning qiyinligini tushuntirib berish ,shunda so'ng esa matnni o'quvchilarga yengil va ularning o'zlashtirishlari uchun qulay qilib qayta tuzish tavsiya etilad.

2. Akademik qobilyatlar .O'qituvchining o'zi o'qitadigan fani,shuningdek ,boshqa fanlar sohasiga xos bo'lgan chuqur va keng bilimlarga ega bo'lish qobiliyatidir. Akademik qobilyatli o'qituvchi faqat o'z fani doirasidagina emas ,balki atroflicha keng,chuqur bilimlarga ega bo'lib,bu sohalarda erishilgan yutuqlar va kashfiyotlarni doimiy ravishda kuzata borib,ularni dars jarayonida o'quv materiali sifatida qo'llay oladi,hamda kichik tadqiqot ishlarini olib boradi.

3. Perseptiv qobilyatlar. Bu psixologik kuzatuvchanlik,o'quvchi shaxsining individual psixlogik xususiyatlarini inobatga olgan holda yondashish,o'quvchining vaqtinchalik psixik holatlarini tushuna bilishdan iborat qobilyatdir .

4. nutq qobiliyati. O'qituvchining o'z his-tuyg'ularini nutq yordamida, shu bilan birga mimika va pantomimika yordamida aniq va ravshan qilib ifodalab berish qobiliyatidir. Bu o'qituvchilik kasbidagi muhim xislatlardan biri hisoblanadi. Chunki o'qituvchidan o'quvchilarga uzatiladigan axborot asosan ikkinchi signal tizimi - nutq orqali beriladi. Bunda mazmun jihatidan uning ichki va tashqi xususiyatlari nazarda tutiladi. O'qituvchi nutqi, uning talaffuzi aniq - ravshan, oddiy va o'quvchilar uchun tushunarli bo'lishi kerak. Qobiliyatli o'qituvchining nutqi jonli, obrazli, intonatsiyali va ifodali, emotsiyaga boy bo'lib, bunda stilistik va grammatik xatolar mutlaqo bo'lmasligi lozim. Bir xil ohangdagi nutq o'quvchilarni juda tez toliqtiradi. Shu bilan birga bunday nutq I.P. Pavlovning fiziologik ta'limotiga ko'ra, doimiy ta'sir etuvchi qo'zg'atuvchiga aylanib, bosh miya katta yarim sharlar po'stlog'ida tormozlanish jarayonini yuzaga keltiradi.

5. Tashkilotchilik qobiliyati. Bu dars jarayoni va darsdan tashqari faoliyatlarni tashkil eta bilish, o'quvchilar jamoasini uyushtira bilish va jipslashtira olish, shuningdek, o'z shaxsiy ishlarini to'g'ri tashkil qila olish qobiliyatidir. O'qituvchining o'z ishini tashkil qila bilishi deganda, uning o'z ishini to'g'ri rejalashtirib, uni nazorat qila olishi nazarda tutiladi. Tajribali o'qituvchilarda vaqtga nisbatan o'ziga xos sezuvchanlik -- ishni vaqt bo'yicha to'g'ri taqsimlab, mo'ljallangan vaqtdan to'g'ri foydalana olish ko'nikmasi paydo bo'ladi. Jumladan: darsning 10, 20, 30 va boshqa daqiqalari davomida mabodo, ko'zda tutilmagan vaqt ortib qolgan taqdirda foydalanish uchun qanday qo'shimcha materiallarni tayyorlash yoki vaqt yetmay qolgan taqdirda qanday materialni keyinchi darsda qoldirish mumkinligi haqida maslahat beradilar.

6. Avtoritar qobiliyati-- bu o'quvchilarga bevosita emotsional - irodaviy ta'sir etib, ular o'rtasida obro' ortira bilishdan iborat qobiliyatdir. Avtoritar qobiliyat o'qituvchining rostgo'yligi, irodaviy uddaburonligi, o'zini tuta bilishi, farosatliligi, talabchanligi katta irodaviy xislatlar hamda qator shaxsiy fazilatlariga, shu bilan o'quvchilarning ta'lim tarbiyasida javobgarlikni his etish, e'tiqodi, o'quvchilarga ma'naviy va ma'rifiy e'tiqodni singari bo'lish kabi xislatlarga ham bog'liqdir.

7. Kommunikativ qobiliyati. Bu bolalar bilan muloqotda bo'lish, o'quvchilarga bo'lgan munosabatda to'g'ri yo'l topa bilsa, ular bilan pedagogik nuqtayi nazardan maqsadga muvofiq o'zaro aloqa bog'lashda pedagogik taktning mavjudligiga qaratilgan qobiliyatdir. Pedagogik taktning yaqqol ifodalaridan biri - har qanday

pedagogik ta'sirga nisbatan qo'llaniladigan chora-tadbirlarni (rag'batlantirish , jazolash , pand-nasihat) his eta bilishdan iboratdir.

8. Pedagogik xayol.Bu kishining o'quvchilar shaxsini tarbiyaviy tomondan loyihalashtirish davr ish - harakatlarining natijasini oldindan ko'ra bilishda namoyon bo'ladigan qobiliyatdir. Bu qobiliyat o'qituvchi ma'lum o'quvchidan kelgusida kim chiqishini ko'z oldiga keltirishida , tarbiyalanuvchilarda u yoki bu xildagi xislatlarning rivojlanishini oldindan ko'ra bilishda namoyon bo'ladi. Bu qobiliyat pedagogik optimizm ,tarbiyaning kuchiga ,o'quvchilarga bo'lgan ishonch bilan boog'liqdir.

9. Diqqatni taqsimlay olish qobiliyati .Bu qobiliyat bir vaqtning o'zida diqqatni bir qancha faoliyatga qarata olishda namoyon bo'lib, o'qituvchi ishida g'oyat muhim ahamiyatga egadir . Qobiliyatli,tajribali o'qituvchi bir vaqtning o'zida o'z diqqat - e'tiborini o'quv materialining mazmuniga , uning qanday bayon etishiga ,o'quvchi fikriga qarata va shu bilan bir qatorda barcha o'quvchilarni kuzatib, ularning hissiy emotsional holatlariga, e'tiborli yoki e'tiborsizligiga, darsni tushunish-tushunmasligiga ahamiyat berib ,o'quvchilarning intizomini kuzatadi hamda oqibat natijada o'zining shaxsiy xulq atvoriga ham e'tibor beradi. Xulosa qilib,shuni aytish joizki ,o'qituvchining barcha ijobiy, umuminsoniy axloq me'yorlariga mos keluvchi xislatlari o'quv- tarbiyaviy jarayonda katta ahamiyatga ega . O'z ishini muvaffaqiyat bilan olib borishi uchun pedagog bir qator zarur bo'lgan umumiy va maxsus qobiliyatlarga ega bo'lishi kerak. Umumiy qobiliyat faqatgina pedagog faoliyat bilan bog'liq bo'lib qolmaydi,maxsus qobiliyalar esa pedagogik faoliyat samaradorligiga bevosita to'liq ta'sir ko'rsatadi. Pedagogning tarbiyachi sifatidagi qobiliyati ham uning o'qituvchilik qobiliyatiga muvofiqdir. Ammo shuni ta'kidlash lozimki, yaxshi o'qituvchi bo'lishdan ko'ra yaxshi tarbiyachi bo'lish birmuncha murakkabroqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Nishanova, Z.T. Rivojlanish psixologiyasi. Pedagogik psixologiya Z.T. Nishanova va boshq. — Toshkent: « O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati» nashriyoti, 2018. — 600 b.
2. M.G.Davletshin, Sh. Do'stmuhammedova, M. Mavlonov, S.To'ychiyeva. Yosh davrlari va pedagogik psixologiya. O'quv metodik qo'llanma. T.:2004y 129b.
- 3.Ashurova, S. (2023). SOG 'LOM PSIXOLOGIK TURMUSH TARZI TO 'G 'RISIDAGI TASAVVURLARINING SHAKLLANISHI. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, 3(1).

4. Ashurova, S., & Numonova, A. (2023). THE ROLE OF PSYCHOLOGY IN FORMING TEACHERS' PEDAGOGICAL ABILITY. *Academia Repository*, 2(11), 46-53.
5. Ашурова, Ш. (2023). Оилада эр-хотин муносабатларини мувофиқлаштиришнинг ўзбек психологлари томонидан таҳлил қилиниши. *Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика*, 1(1), 67-71.21.
6. qizi Ashurova, S. F. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI PSIXOLOGIK VA PEDAGOGIK QO 'LLAB-QUVVATLASHDA PSIXOLOGIK XIZMATNING O 'ZIGA XOS JIHLTLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(9 SPECIAL), 418-421.
7. qizi Ashurova, S. F. (2023). OILADA YOSHLARNING SOG 'LOM TURMUSH TARZIGA MUNOSABAT SHAKLLANISHINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI MUAMMO SIFATIDA. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(10 SPECIAL), 32-35.
8. Ashurova, S. F., & qizi Karimova, M. N. (2023). OILADA O 'SMIRLARNING SOG 'LOM TURMUSH TARZI VA OILAVIY HAYOT HAQIDAGI TASAVVURLARI SHAKLLANISHINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(5), 363-368.
7. Nilufar BOYNAZAROVA. (2023). NATURE AND HUMAN HARMONY IN PERSONAL MORAL DEVELOPMENT. *World Bulletin of Social Sciences*, 27, 6-9. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3219>
8. Nilufar Boynazarova. (2023). FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN PRIMARY CLASS STUDENTS. *Open Access Repository*, 9(10), 99-102. Retrieved from <https://oarepo.org/index.php/oa/arti>
9. Nilufar Boynazarova. (2023). FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE IN PRIMARY CLASS STUDENTS. *Open Access Repository*, 9(10), 99-102. Retrieved from <https://oarepo.org/index.php/oa/article/view/3553>
10. Nilufar Boynazarova. (2023). ISSUES OF ENVIRONMENTAL PROTECTION AND FORMATION OF ECOLOGICAL CULTURE OF PRIMARY CLASS STUDENTS. *World Bulletin of Social Sciences*, 27, 10-12. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3220>
11. Erdanova Zamira Olimovna. (2023). THE CONTENT AND ESSENCE OF USING AL-HAKIM AL-TIRMIZI'S PEDAGOGICAL VIEWS IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM. *World Bulletin of Social Sciences*, 27, 18-22. Retrieved

from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3222>Zamira Opa Ish,
[24.04.2024 15:08]

13.Erdanova Zamira Olimovna. (2023). CONDITIONS OF USING AL-HAKIM AL-TIRMIZI'S PEDAGOGICAL VIEWS IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM. Academia Repository, 4(10), 1–9. Retrieved from <https://academiarepo.org/index.php/1/article/view/99>

14.Erdanova Zamira Olimovna. (2023). ILLUMINATION OF THE PROBLEM OF USING THE PEDAGOGICAL APPROACHES OF AL-HAKIM AT-TERMIZI IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM. World Bulletin of Social Sciences, 27, 13-17. Retrieved from <https://scholarexpress.net/index.php/wbss/article/view/3221>